

ŻARY 1540

Wystawa – Żary, Wieża Wartownicza

Wieża Bramy Górnej, widok przestrzenny.
Turm des Obertores, räumliche Ansicht.
Upper Gate Tower, spatial view.

Wieża wartownicza – Brama Dolna

Zbudowana z kamienia polnego, pozostałość po lodowcu, z narożami z rudy darniowej stanowi bardzo ciekawy przykład sztuki obronnej średniowiecznego miasta Żary, którego nazwa w średniowieczu była Żara, Sara, Soravia, Soraw, Sorau.

Przez Żary wiodł w średniowieczu szlak handlowy, tzw. trakt solny zwany także niskim traktem, będący uzupełnieniem do drogi handlowej wschód – zachód Via Regia (droga królewska). Wiodł on z Lipska, Halle, Naumburga, Mużakowa, przez Żary do Wielkopolski oraz do Wrocławia. Traktem wożono sól, ale też sukno i inne towary. Brama Dolna była wówczas jednym ze strażników tego szlaku, także miasta od strony wschodniej. Układ bramny był to skomplikowany system umocnień, który umożliwiał pobieranie opłat, zapobieganie niebezpieczeństwu, ale też korzystanie z dóbr dookoła miasta. Tuż za bramą był młyn, szpital, bielarnia, stawy rybne i miejsce suszenia sukna. Życie wokół bramy toczyło się warko. Mury miejskie i brama dolna powstała w XIV – XV wieku i była ciągle dostosowywana do aktualnych potrzeb. Naroża wieży wartywniczej wykonano z rudy darniowej co miało ją chronić przed skutkami uderzeń pioruna. W XIX w. wieża służyła jako wieża obserwacyjna przeciwpożarowa. W tym celu wykuto wejście od strony miasta pod koniec XVIII w. . Mur wieży ma w przyziemiu ponad trzy metry grubości, staje się cieńszy wraz z nabieraniem wysokości. Do muru przylega jeszcze średniowieczny ganek z XV w. umożliwiający wejście do wieży z poziomu murów. Mury miejskie miały ok. 6-7 m wysokości i 2 szerokości. Dla miasta stały się zbędne w dobie intensywnego rozwoju, na szczęście jako świadkowie historii pozostały w Żarach w 40 %.

Wieża wartywnicza, wieża kościoła farnego i dzwonnica obok kościoła dla mieszkańców Żar i przybyszów od wschodu to „Trzej Strażnicy”. Jest to historyczne logo Żar.

Obecnie w Wieży Wartowniczej urządzono wystawę rysunków Roberta Jurga o fortyfikacjach Żar z czasów połowy XVI w. Warte zwrócić uwagę na zamek Bibersteinów oraz na układ historyczny miasta. Ten ostatni do dzisiaj jest bardzo czytelny, ale wybudowanie pałacu Promnitzów w XVIII wieku zmieniło całkowicie podzamcze i otoczenie miasta. Rysunki z pewnością mogą służyć do dalszych badań nad rozwojem miasta i dyskusji o życiu ówczesnych żarzan.

Projekt został współfinansowany w ramach projektu „REVIVAL” ze środków Interreg „Polska Saksonia”

Żary (Sara, Sarawe, Soram, Sorau) - A.D. 1540

Wächterturm - Niedertor

Erbaut aus Feldsteinen, einem Überbleibsel der Eiszeit, mit Eckquaderung aus Raseneisenstein ist der Wächterturm ein sehr interessantes Beispiel der mittelalterlichen Verteidigungskunst der Stadt Żary, deren Name im Mittelalter Żara, Sara, Soravia, Soraw, Sorau lautete.

Durch Żary führte im Mittelalter ein Handelsweg, die sog. Salzstraße, die auch Niedere Straße genannt wurde; Sie war eine Ergänzung der Via Regia (königliche Straße), des Ost-West Handelsweges. Dieser Handelsweg führte von Leipzig, Halle, Naumburg, Muskau über Żary nach Großpolen und nach Wrocław (Breslau). Auf diesem Wege wurden Salz, Tuche und andere Waren transportiert. Das Niedertor war damals einer der Wächter dieses Handelsweges wie auch der Stadt auf der östlichen Seite. Die Toranlage war eine komplizierte Befestigungsanlage, die auch die Gebührenerhebung, Gefahrvorbeugung sowie die Nutzung der Güter um die Stadt ermöglichte. Gleich hinter dem Tor befanden sich die Mühle, das Hospital, die Bleiche, Fischteiche und Tuchrahmen. Um das Tor herrschte ein belebtes Treiben.

Die Stadtmauer und das Niedertor sind im XIV. / XV. Jh. entstanden und wurden stets an die aktuellen Bedürfnisse angepasst. Die Ecken des Wächterturms wurden aus Raseneisenstein gebaut, was ihn vor den Einwirkungen des Blitzeinschlages schützte. Im XIX. Jahrhundert diente er als Feuerwachturm. Zu diesem Zweck wurde gegen Ende des XVIII. Jahrhunderts auf der Stadtseite ein Eingang durchgebrochen. Die Mauerstärke beträgt im Erdbereich über 3 m, und wird mit ansteigender Höhe immer dünner. An die Mauer lehnt noch ein mittelalterlicher Aufbau an, der den Eingang zum Turm auf der Mauerhöhe ermöglichte. Die Stadtmauer war ca. 6-7 m hoch und 2 m breit. Im Zeitalter der intensiven Stadtentwicklung wurde sie überflüssig; Zum Glück ist sie der Stadt als Zeitzeugin zu 40% erhalten geblieben.

Der Wächterturm, der Turm der Pfarrkirche und der Glockenturm neben der Kirche sind für die Einwohner von Żary und die vom Osten Ankommenden „Die drei Getreuen“, das Wahrzeichen und historisches Logo von Żary.

Zurzeit wurde im Wächterturm die Ausstellung von Zeichnungen von Robert Jurga zu der Stadtbefestigung von Żary um die Mitte des XVI. Jahrhunderts veranstaltet. Besondere Aufmerksamkeit verdienen das Bibersteinschloss und die historische Stadtanlage; Diese ist bis heute klar lesbar, aber der Bau des Promnitzschlosses im XVIII. Jahrhundert hat den Schlossbezirk und die Stadtumgebung stark verändert. Die Zeichnungen können ganz gewiss bei weiteren Forschungen zur Stadtgeschichte und bei der Diskussion über das Leben damaliger Einwohner von Żary förderlich sein.

Das Projekt „REVIVAL” wurde im Rahmen des Kooperationsprogramms INTERREG Polen-Sachsen mitfinanziert.

Watchtower – Lower Gate

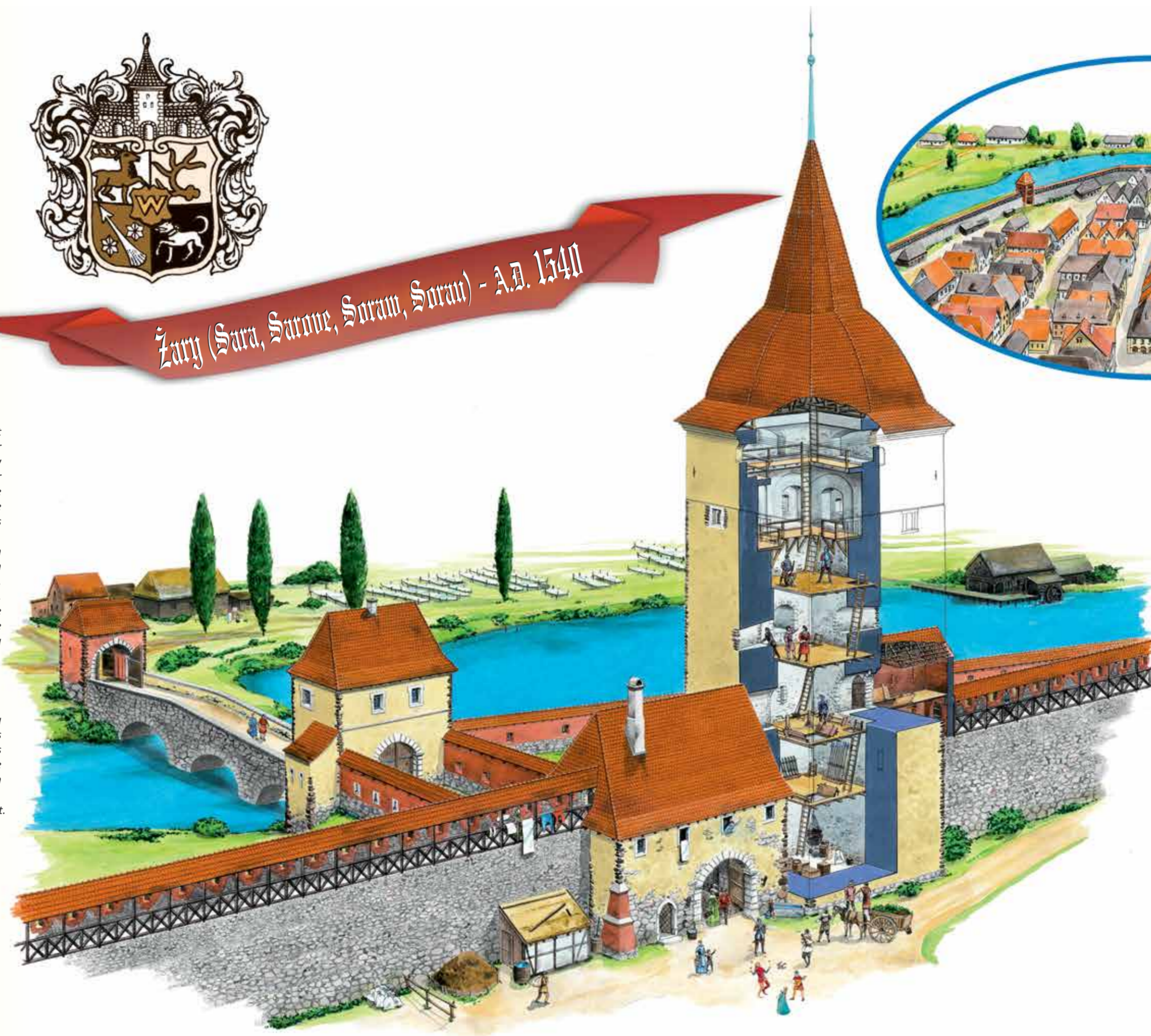
Built from the fieldstone, remnants of a glacier, with corners from bog iron is a very interesting example of the defense art of the medieval town of Żary, whose names in the Middle Ages included the following: Żara, Sara, Soravia, Soraw, Sorau.

A trade route, the so called salt route or the lower route, which complemented the east – west trade way called Via Regia (the King's Road) used to go through Żary in the Middle Ages. The route went from Leipzig through Halle, Naumburg, Muskau and Żary to Great Poland and Wrocław. The main goods transported by the route was salt, but also cloth and other products. The Lower Gate was then one of the sentinels of the route, as well as of the town from the east. The gate pattern was a complicated system of defences which enabled collecting the fares, preventing dangers but also using the resources around the town. Just outside the gate there was a mill, hospital, bleaching house, fish ponds and a cloth drying station. Life around the gate was hectic.

Town walls and the Lower Gate were created in the XIV – XV centuries and was constantly adapted to its current needs. The corners of the watchtower were made from bog iron, which was supposed to protect it from lightnings. In the XIX century the tower served as a fire observation place. To enable that, an entrance from the side of the town was made at the end of the XVIII century. The wall of the tower is over three meters thick at its foundation and it gets thinner the higher it goes. The tower also has an adjacent porch from the XV century, which makes it possible to enter the tower from the walls level. Town walls were about 6-7 meters high and 2 meters thick. They became redundant for the town in the times of intensive development. Fortunately, 40% of them remained in Żary as the reminder of its history. The watchtower, the tower of the parish church and the belfry next to the church are known to the citizens of the town and visitors coming from the east as the „Three Sentinels”. It is a historical logo of Żary.

Nowadays an exhibition of drawings of defense systems of Żary from the 1550s is held in the watchtower. It is worth to take a closer look at the Biberstein castle and the historical plan of the town. The latter one is still very clear today, but the construction of the palace of Promnitzes in the XVIII century completely changed the settlement outside castle walls and the area around the town. The drawings can certainly serve as a basis for further research into the development of the town and a discussion about the life of the citizens in those times.

The project was co-funded within the program 'REVIVAL' from the sources of INTERREG 'Poland Saxony'.

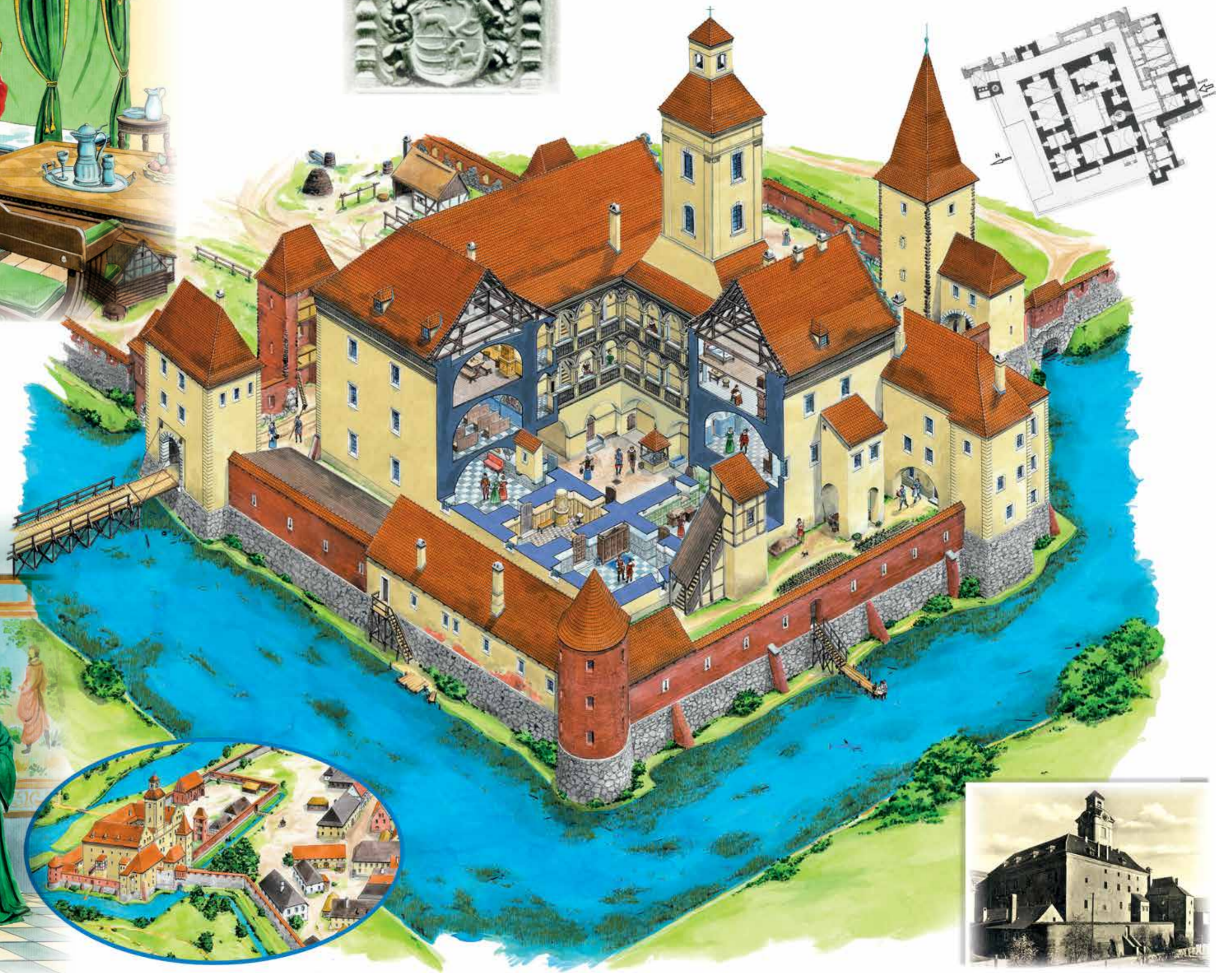
Wieża Bramy Dolnej, widok przestrzenny, otwarty.
Turm des Niedertores, räumliche, offene Ansicht.
Lower Gate Tower, spatial view, open.

Wnętrze renesansowe, rysunek pomieszczenia.
 Renaissance-Interieur, Zeichnung eines Raumes.
 Renaissance interior, drawing of a room.

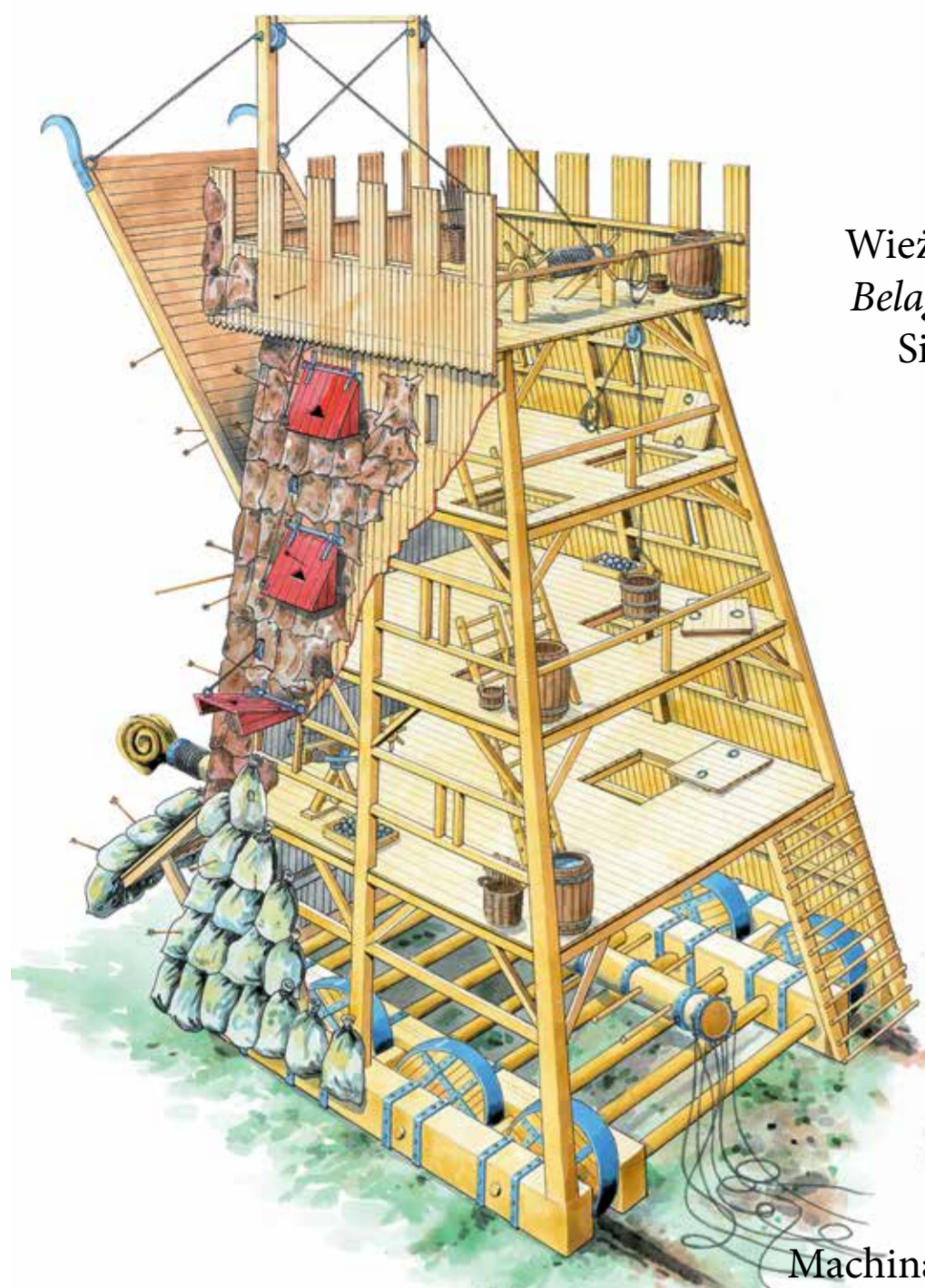

Kartusz herbowy barona Hieronima von Biberstein z żarskiego zamku.
 Wappenkartusche des Freiherrn Hieronymus von Biberstein am Schloss in Żary.
 Crest cartouche of baron Hieronim von Biberstein from the castle in Żary.

Zamek, rysunek, widok przestrzenny otwarty.
 Schloss, Zeichnung, räumliche Ansicht, offen.
 Castle, drawing, spatial open view.

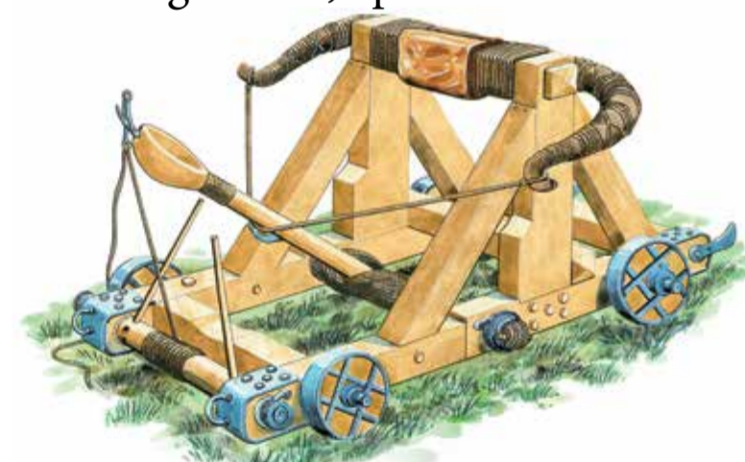

Wieża oblężnicza.
Belagerungsturm.
Siege tower.

Wieża oblężnicza, widok otwarty.
Belagerungsturm, offene Ansicht.
Siege tower, open view.

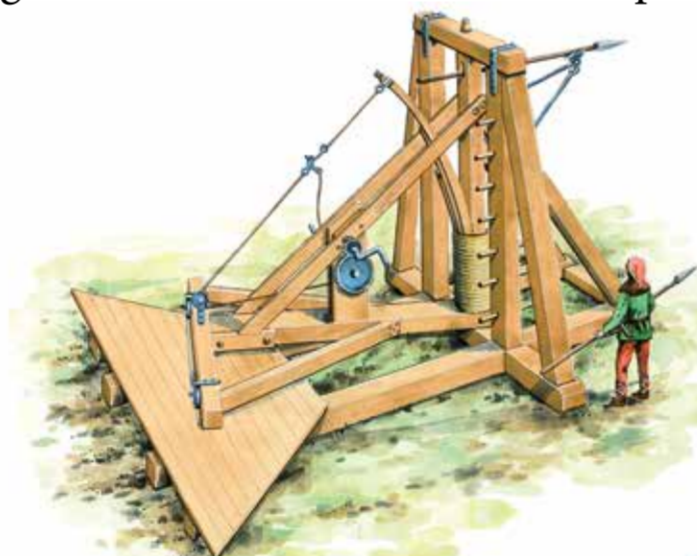
Machina miotająca z przeciwwagą poruszana przez ludzi.
Wurfmaschine mit von Menschen bewegtem Gegengewicht.
Throwing machine with counterbalance operated by people.

Machina miotająca, kombinowana,
onager wzmocniony sprężystymi ramionami.
Wurfgeschütz, Onager mit durch Seilbündel verstärkten Wurfärmern.
Throwing machine, combined
onager reinforced with resilient arms.

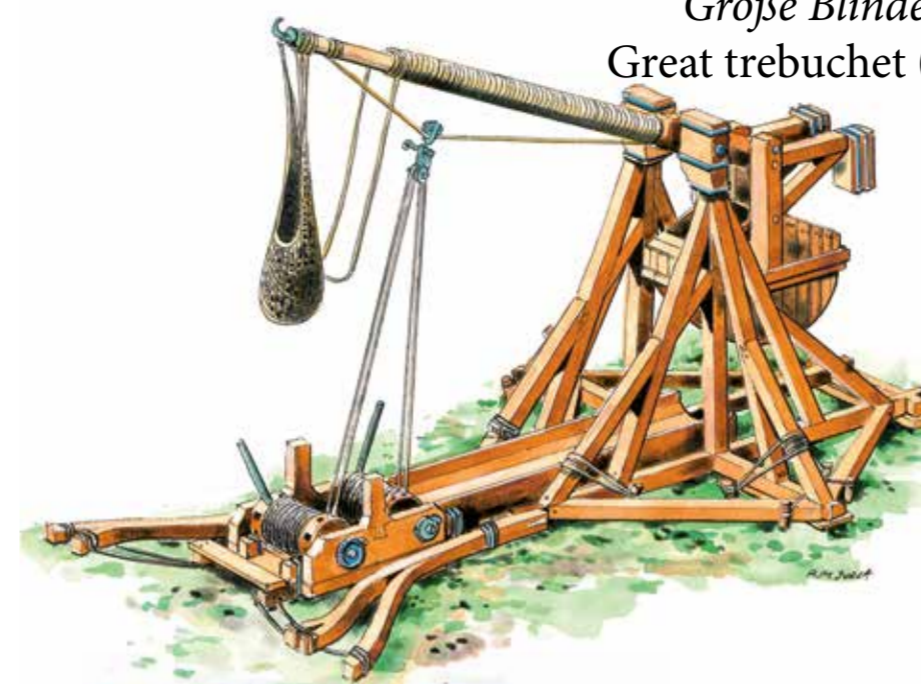
Biffa Konrada Kyesera,
machina miotająca.
Blide von Konrad Kyeser, Wurfmaschine.
Konrad Kyeser's Biffa, throwing machine.

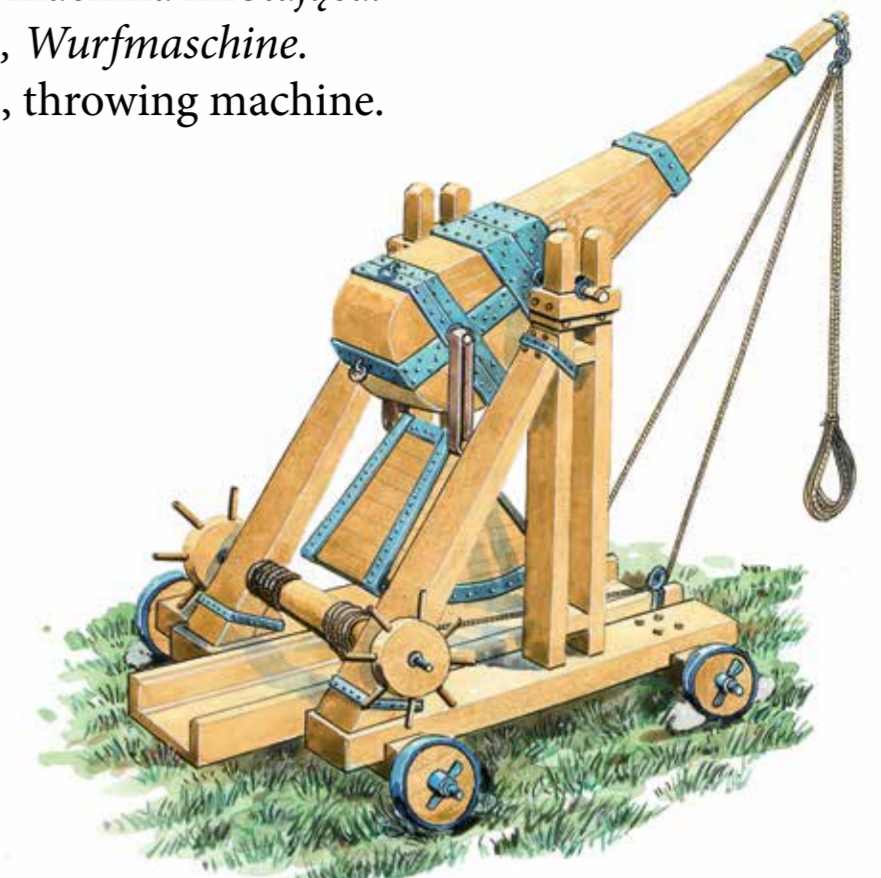
Bricili, machina do miotania
ciężkich włóczni.
Speerschleuder.
Bricili, heavy spears
throwing machine.

Maźnica oblężnicza.
Pechschleuder.
Tar-throwing siege machine.

Trebusz (tripantium) wielki, machina miotająca.
Große Blinde (Trebuchet), Wurfmaschine.
Great trebuchet (*tripantium*), throwing machine.

Mały trebusz, machina miotająca na podwoziu kołowym.
Kleine Blinde (Tribock), Wurfmaschine auf rollbarem Gestell (Radgestell).
Small trebuchet, throwing machine on wheel carriage.

Kusza wałowa do miotania strzał.
Wallarmbrust zum Abschießen von Pfeilen.
Arrow throwing ballista.

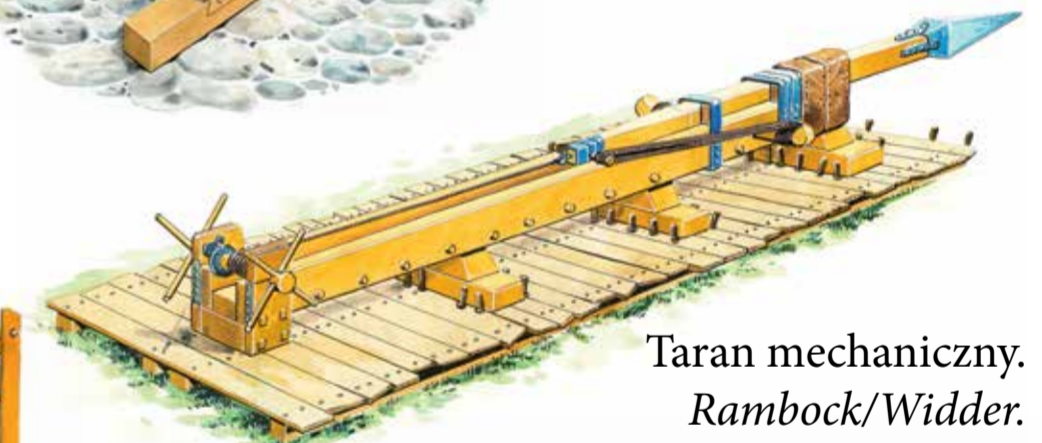

Kusza wałowa do miotania kul
kamiennych.
*Wallarmbrust zum Abschießen
von Steinkugeln.*
Stone-ball throwing ballista.

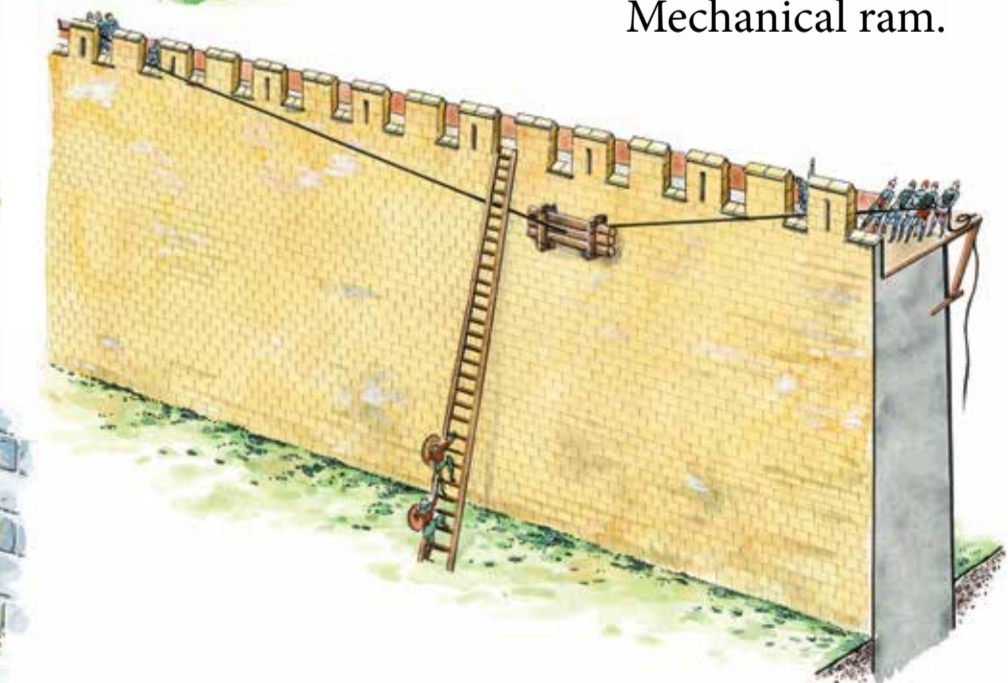
Składana drabina oblężnicza na wózku.
*Klappbare Belagerungsleiter/
Sturmleiter auf rollbarem Gestell.*
Folding siege ladder
on a carriage.

Świder oblężniczy.
Belagerungsbohrer/Mauerbohrer.
Siege drill.

Taran mechaniczny.
Rambock/Widder.
Mechanical ram.

Sposób na wywracanie drabin oblężniczych.
Methode zum Umwerfen von Belagerungsleitern/Sturmleitern.
A way of overthrowing siege ladders.

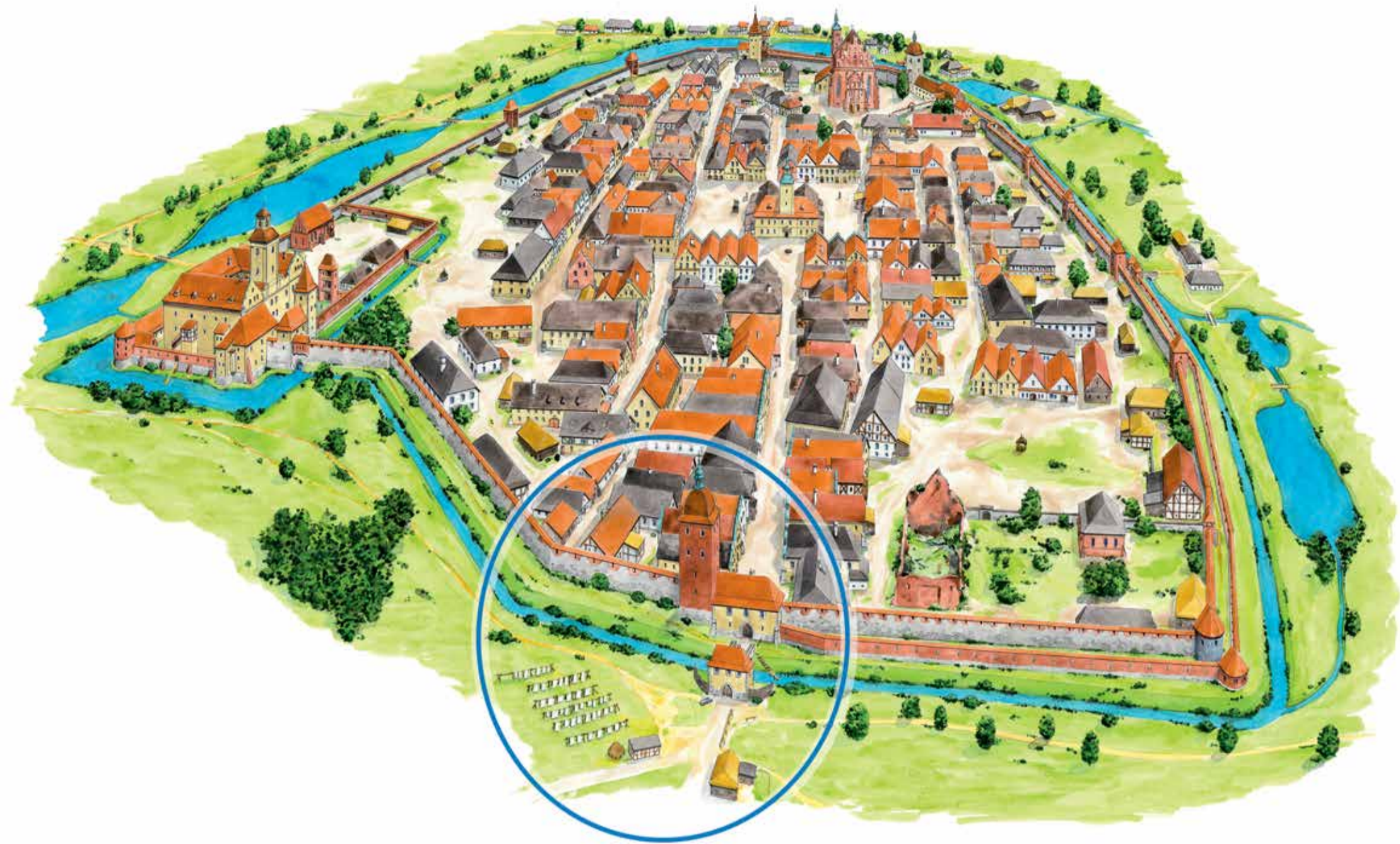
Poszukaj ukrytych na tablicach postaci z żarskich legend:

- Czarnego kota

- Tkacza

- Smoka

- Czarownicy

Miasto Żary w obwodzie murów obronnych, widok przestrzenny.
Stadt Żary innerhalb der Stadtmauer, räumliche Ansicht.
 Town of Żary within the perimeter of defense walls, spatial view.

Urząd Miejski ©

Rynek 1-5

tel. 68 470 83 00, 68 470 83 05, fax 68 470 83 78

e-mail: miasto@um.zary.pl, www.zary.pl

Autor grafik: Robert M. Jurga

Tekst: Ireneusz Brzeziński

Tłumaczenia: Edward Zys, Michał Talaga